

KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENTET

Veileder

Universell utforming av kulturbygninger

En eksempelsamling

Universell utforming av kulturbygninger – en eksempelsamling

Kunst og kultur har en stor verdi i seg selv. Samtidig har satsing på kunst og kultur betydning for andre samfunns mål som næringsutvikling og arbeidsplasser, integrering og inkludering, helse, læring og kreativitet. Kulturpolitikkenes viktigste oppgave er å legge til rette for at alle kan delta i og oppleve et mangfold av ulike kulturtilbud og kunstneriske uttrykk. For å bidra til gode fysiske rammebetingelser gir departementet tilskudd til bygging og ombygging av lokaler og bygninger for kunst og kultur. I tillegg overfører departementet tilskuddsmidler til kulturhus til fylkeskommunene.

Søknader om tilskudd til lokaler og bygninger for produksjon, utøvelse og formidling av kunst og kultur skal inneholde planer og beskrivelser som viser at lokalene blir funksjonelle for aktiviteten som er planlagt. Det må framgå av planene at kulturlokalene kan brukes av alle. Forskrift om krav til byggverk og produkter til byggverk, kap. X Brukbarhet, stiller overordnede funksjonskrav. Disse funksjonskravene er nærmere spesifisert i ytelser som er omtalt i veiledning til forskrift om krav til byggverk og produkter til byggverk. Ytelsene angir et minimumsnivå som vil tilfredsstille forskriftens funksjonskrav. En bredere framstilling av temaet er gitt i veilederen "Bygg for alle", www.be.no/beweb/regler/meldinger/043UniversellUtf.pdf

Vi har valgt å presentere løsninger fra følgende sju nye kulturhus og kulturbygninger, som alle er bygd med tilskudd fra Kultur- og kirke departementet (KKD):

Prosjekt	Type	Ferdig	Arkitekt
Hålogaland Teater	teaterhus	2005	Vulkan Arkitekter AS
Wergelands Hus	museumsbygning	2005	Lund Hagem Arkitekter AS
Bærum Kulturhus	kulturhus	2003	Snøhetta AS
Drammen Internasjonale Kultursenter – Union Scene	kultursenter	2005	Arne Finn Solli AS
Norge – senter for kystkultur og kystnæring	kulturhus og museum	2004	Gudmundur Jons-son arkitektkontor
Arendal kulturhus	kulturhus	2005	LPO arkitektur & design as
Lyngdal kulturhus	kulturhus	2004	Myraker arkitekter as

Eksemplene er hentet fra bygningenes publikumsfunksjoner fra atkomst via hovedinngang og til publikums- og aktivitetsarealene. De fleste bildene som er brukt, er mottatt fra arkitektene nevnt ovenfor. I tillegg er det benyttet bilder fra Deltasenteret og fra KKD. Under hvert tema er det henvist til noen relevante be-

stemmelser i veiledningen til forskrift om krav til byggverk og produkter til byggverk, kap. X Brukbarhet.

Hensikten med denne eksempelsamlingen er å gi ideer om detaljer og helhetsløsninger til planleggere av kulturbygg. Eksempelsamlingen er begrenset til noen få løsninger. I tillegg til en bredere orientering, som nevnt foran, anbefaler vi at man involverer representanter for brukerne i planleggingen. Slik får man bygninger med best mulig løsninger for alle. Lykke til i planleggingen!

Utearealer – parkeringsplass og atkomst til bygning

Se § 10-2 Generelle krav til utearealer, der det stilles krav og anbefalinger til bl.a.:

- **Parkeringsplass for personer med bevegelseshemming. Størrelse, merking og skilting og belysning av denne.**
- **Atkomst fra kjørbær vei til hovedinngang. Den skal være lett å finne, lett å bruke og tilrettelagt for alle.**
- **Atkomstveien bør være kort, skal ha minimumsbredde, være trinnfri, mest mulig horisontal med grenser for stigningsforhold og ha god belysning.**
- **Hovedinngangen skal være lett å finne.**

Hålogaland Teater

Parkeringsplassene for publikum med forflytningshemming er tydelig merket og ligger sentralt plassert foran hovedinngang. Det er trinnfri atkomst fra parkeringen til hovedinngangen.

Et jevnt, sklisikkert, lyst betongbelegg på forplassen er lagt ut til fortauskanten for å markere atkomsten. Fortauet har høy kantstein mot kjørebane i kontrast til asfalten.

1

Kommentar: Asfalt vil over tid bli lysere slik at kontrasten mellom kjøreveien og fortauet blir mindre.

Snøsmeltingsanlegget er viktig for framkommeligheten om vinteren.

2

Wergelands Hus

Alle atkomstveier er uten trinn. Hovedatkomsten går via Eidsvollsbygningen. To gangveier: en med liten stigning, og en kortere med større stigning. Det er også to HC-parkeringsplasser nærmere hovedinngangen.

3

4

Kommentar: Hvis HC-parkeringsplassene nærmest hovedinngangen blir bedre merket, vil de bli lettere å finne.

Bærum Kulturhus

Plassen har av- og påstigningsfelt for bilpassasjerer rett utenfor kulturhuset. Parkeringsplassene for publikum med forflytningshemming er skiltet. Horisontal og trinnfri atkomst.

5

Drammen Internasjonale Kultursenter

Parkering for funksjonshemmede er lokalisert nærmest hovedinngang. Plassene er merket og ligger på nivå med hovedinngangen.

6

Arendal Kulturhus

En bypark/plass foran kulturhuset leder opp til inngangen. Plassen har nivåforskjeller, men har også atkomst uten trinn.

Busser og drosjer har holdeplasser nær plassen.

7

Kommentar: Den trinnfrie forbindelsen mellom nivåene på plassen kunne også vært plassert midt på plassen.

8

Hovedinngang

Se § 10-21 Atkomst til bygning og § 10-37 Bevegelige bygningsdeler, i veiledningen. Krav og anbefalinger om bl.a.:

- Minst mulig høydeforskjell mellom terrenget utenfor og gulvet innenfor ytterdøren.
- Åpning av døren med minst mulig kraft. Dør med automatisk åpning.
- Belysning.
- Skilting (høyde og lesbarhet).
- Merking av ev. alternativ inngang.

Hålogaland Teater

Hovedinngangen er sentral og oversiktlig i forhold til parkering og atkomstvei. Plakatmonter og fotskraperist markerer hovedinngangen. Automatisk døråpner er plassert godt synlig på monteren, og i god avstand fra ytterdøren.

9

Bærum Kulturhus

Inngangsparti skiller seg i både farge og overflate fra plassen rundt ved bruk av skuret hvit betong, som gir en sklisikker overflate. En lang fotskraperist i svart gummi og stål markerer inngangen visuelt og taktilt utenfor inngangsdørene. Glassdørene skiller seg fra glassfasadene ved bruk av farget folie i dørbladene. En av dørene åpnes automatisk med en trykkbryter på en stolpe som er lett synlig og funksjonell uten å bryte med arkitekturen. Innvendig er det plassert en sensor over døren, slik at den åpnes automatisk når en nærmer seg døren.

10

Lyngdal Kulturhus

Inngangen ligger i plan med plassen foran. Farger og skrapelist markerer inngangen. Skilting i hvit skrift. Hovedinngangen har skyvedører.

11

Wergeland Hus

Inngang i plan med plassen foran. Bryter for åpning av dørene.

Monogram for markering av glassfeltet i innerdøren.

12

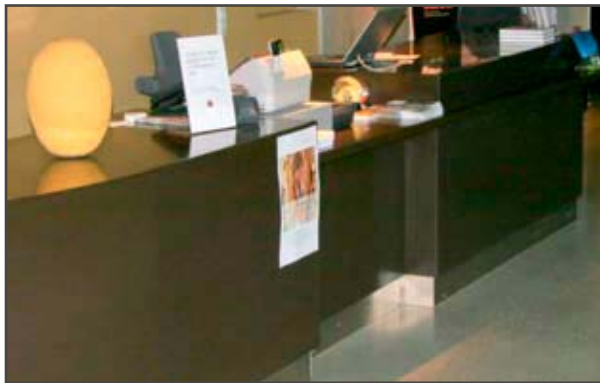
Resepsjonsskranke

Se § 10-31 Planløsning og størrelse og § 10-36 Fast innredning, med anbefaling om:

- Orienterbarhet fra hovedinngang
- Skrankehøyder tilpasset ansatte og publikum

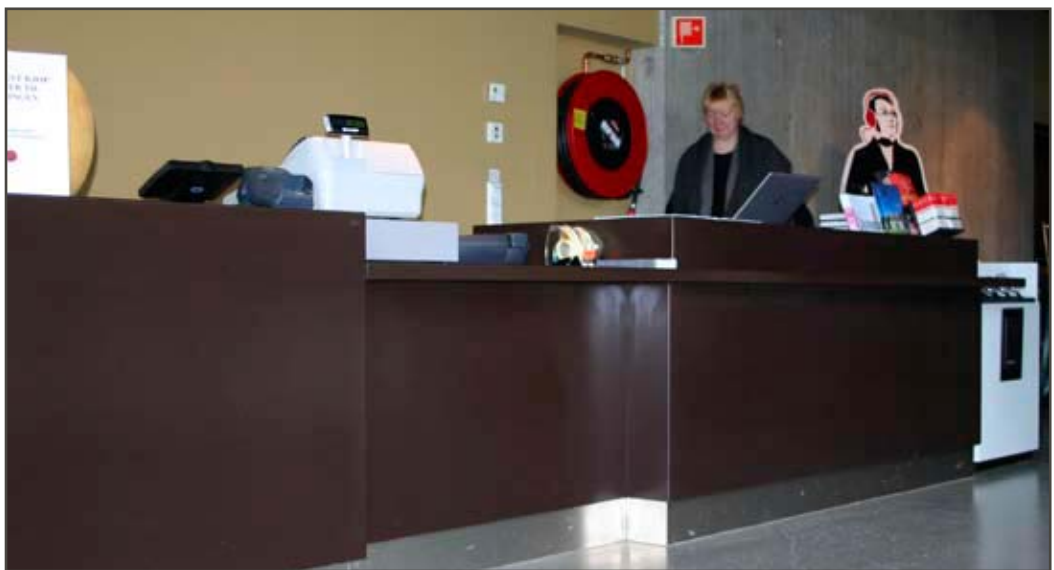
Wergelands Hus

Publikumsmottak/resepsjon er plassert sentralt ved inngang, og tjener som bindeledd mellom utstillingsareal og kafeteria.

Skranken har to benkehøyder. Den laveste høyden er forlenget med hylle for personer som har behov for støtte.

13

14

Arendal Kulturhus

Informasjonsdisken i foajeen har skranker med regulerbar høyde.

15

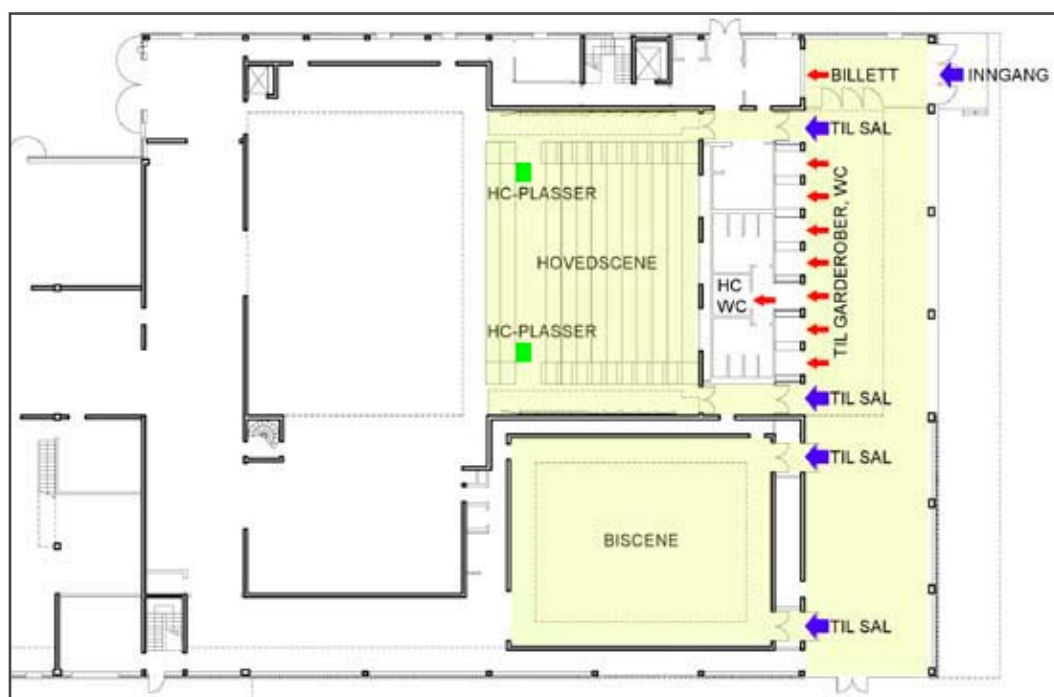
Planløsning

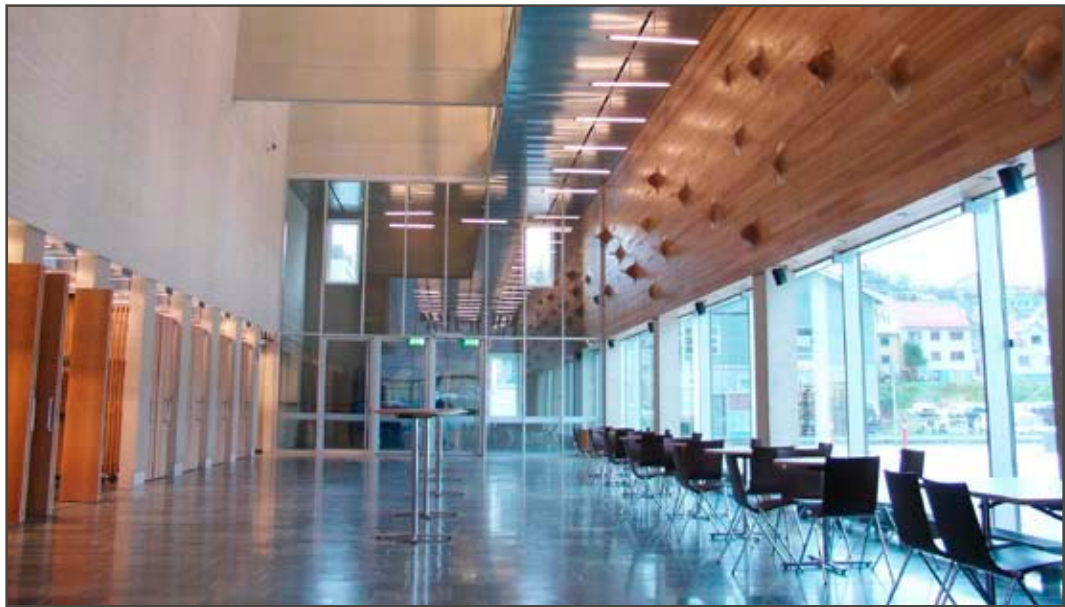
Se § 10-31 planløsning og størrelse, anbefalinger om:

- Enkle og logiske planløsninger.
- Belysning og fargevalg som fremhever omgivelsenes hovedformer og interessepunkter.
- Fremheving av form ved å variere lyset, fargemetning og fargetone.
- Viktige steder som f.eks. informasjonstavler o.l. markeres med spesiell farge og kunstig belysning.
- Tydelig og konsekvent skilting.
- Hvordan unngå blanding i enden av korridorer.

Hålogaland Teater

Foajeen fyller hele byggets bredde, og det er lett å orientere seg. Alle publikumsfunksjonene ligger på rekke og rad, med trinnfri atkomst. Foajeområdet er romslig, har serveringsmuligheter og har direkte tilknytning til garderober, toalettanlegg og publikumsplasser i salene.

17

Kommentar. En mattere gulvoverflate vil gi mindre refleks.

Arendal Kulturhus

Fra hovedinngangen er det ledemønster i gulvet i foajeen inn mot informasjonsdisk for hele huset.

Kommentar: Ledemønsteret er også et dekorativt element. Med enda tydeligere kontrast og mønster vil det være enda lettere å orientere seg i inngangsspartiet.

18

Wergelands Hus

Gulv, vegger og tak er holdt i dype, mørke farger/materialer. Dette gir en tydelighet til utstillingsobjektene som fremstår som lyse punkter i rommet. I utstillingsarealet er det lagt opp til fortløpende skjermede opplevelser – både visuelt og lydmessig. Montere og tekster er i lav høyde.

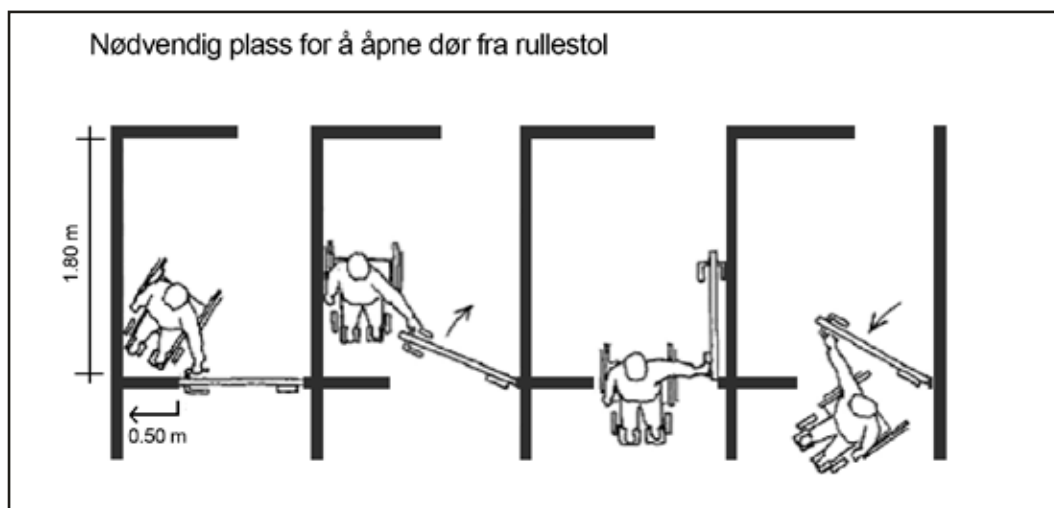

19

Dører

Se § 10-37 Bevegelige bygningsdeler, med bl.a. krav og anbefalinger:

- Dører skal være lette å bruke, lette å se og skal være lette å åpne. Dører som skal kunne brukes av alle skal plasseres i forhold til tilstøtende og motstående vegg eller gjenstand, slik at en rullestolbruker skal kunne betjene døren.
- Nødvendig plass mellom dør og vegger for å åpne dør fra rullestol.
- Minimumsbredde.
- Terskelfri eller lav terskel.

20

Hålogaland Teater

Det er montert automatiske døråpnere i alle kommunikasjonslinjer i bygningen.

21

Akustikk i publikumssaler

§ 10-42 Teleslynge

- Saler bør ha en etterklangstid som er tilpasset den aktiviteten.
- Bakgrunnsstøyen bør være lav.
- I rom med høytalere skal det være teleslynge eller tilsvarende.

Hålogaland Teater

22

Avansert akustikkberegning ligger til grunn for utforming av akustiske tiltak i salene. Utformingen er optimalisert for taleteater, med et minimum av etterklang. Dette er særlig gunstig for folk med nedsatt hørsel.

Wergelands Hus

Tiltak for god akustikk i auditoriet er blant annet lyddempendeveggplater og -paneler.

23

24

25

26

I utstillingsområdet er det etablert flere "lydklokker". Disse er plassert i forbindelse med TV-skjermer. Ved å stå rett under en lydklokke høres lyden meget godt fra TV-skjermen like ved. Utenfor klokken blir derfor lyden svært dempet, slik at utstillingsområdet oppleves gjennomgående som behagelig og stille. Man unngår støyforurensning.

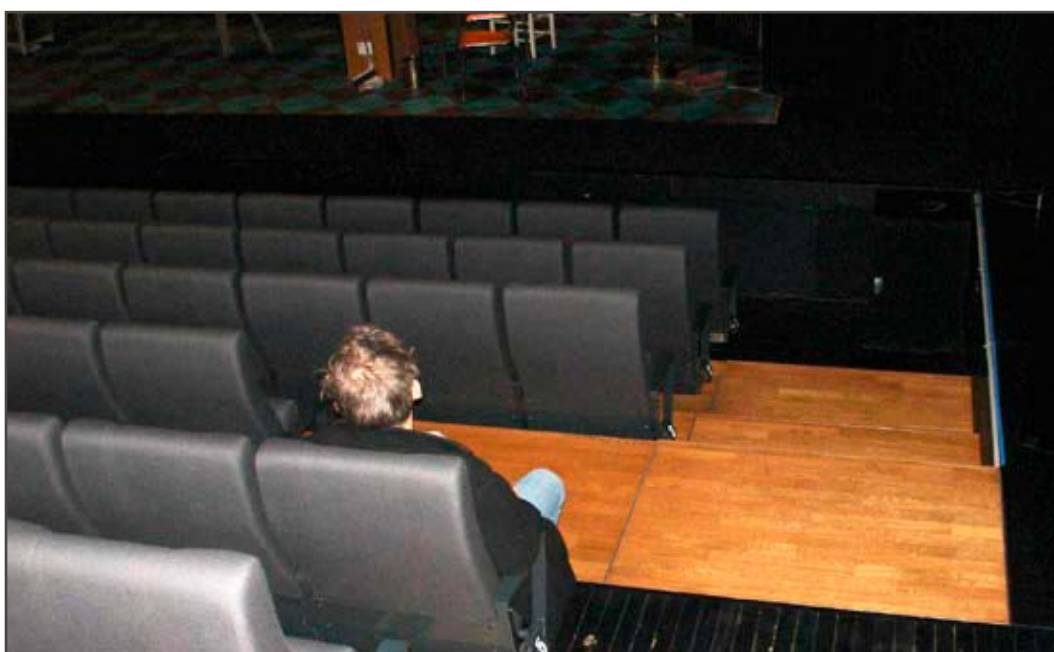
Seter og rullestolsplasser i saler

Se § 10-31 Planløsning og størrelse, med krav og anbefalinger om:

- Merking av seter og seterader.
- Antall rullestolsplasser skal være tilpasset salens totale kapasitet.
Sikt til scenen.
- Fleksible plasser, slik at et antall plasser for publikum som bruker rullestol kan gjøres om til plasser med seter og omvendt.

Hålogaland Teater

Hovedsalen har fire faste plasser for rullestolbrukere. I tilknytning til disse plassene er det sitteplass for andre en er sammen med.

27

Arendal kulturhus

Alle stoler på en rad kan skrus av. Dette gir valgfrihet for rullestolsplasser, og mulighet til å sitte sammen med dem en er i følge med.

28

Bærum Kulturhus

Det satt av plass til to rullestoler på hver side av amfiet, dvs. fire plasser, på samme nivå som inngangsrammene. Salen har totalt 502 seter. En nedsenkbar orkesterheis gjør det også mulig å fjerne alle setene foran rad 5 slik at det blir et flatt område foran hele scenen.

29

Trapper

Se § 10-51 Trapp, med krav om bl.a.:

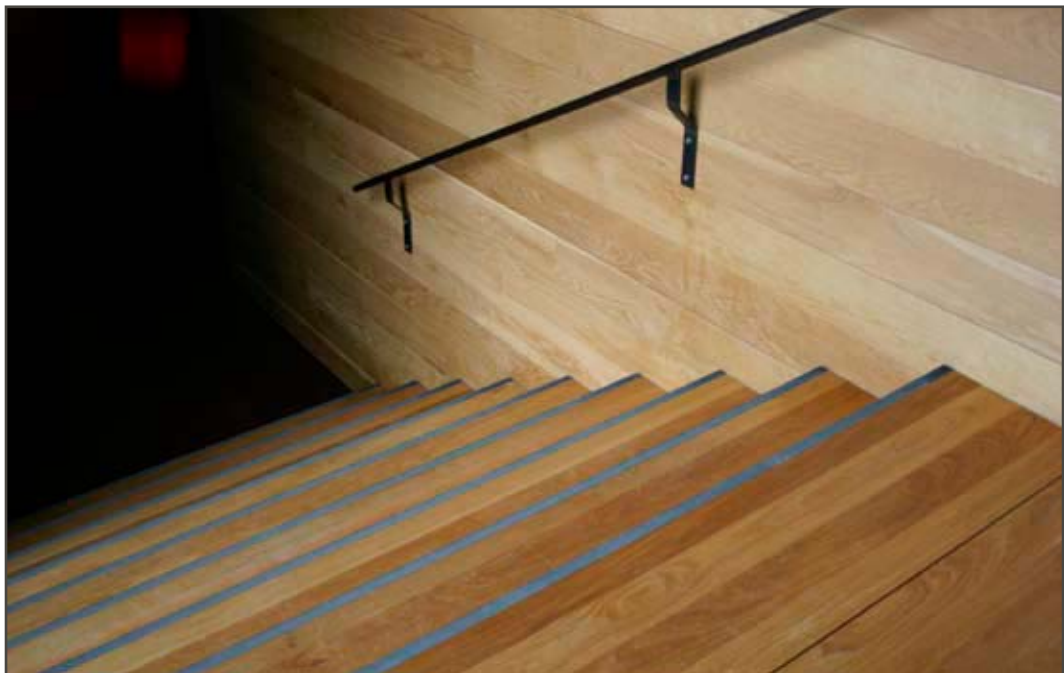
- Trappene skal være lett å gå i, ha jevn stigning og ha god håndlist på begge sider.
- Inntrinn og trinnhøyde skal hver for seg være mest mulig lik i hele trappens lengde. For svingte trapper skal inntrinn også i indre ganglinje være tilstrekkelig til at trappen er god å gå i.
- Hovedtrapp skal ha rette løp.

Wergelands Hus

Trappene har tydelig materialbruk (tre mot gulv i dyp rødbrun linoleum) og har gråe trappeneser. Trapp og heis leder ned til nedre nivå (1/2etasje). Heisen ligger umiddelbart og synlig ved siden av trapp.

30

31

Kommentar. Håndlisten blir bedre om den forlenges slik at den avsluttes parallelt med gulvet.

Bærum Kulturhus

For å øke kontrast i trapper er det brukt bl.a. lyssetting og farge. For å kunne redusere totalbelysningen i salen og likevel ha brukbart med lys på trappene er det laget et system med innfelt lys i hvert trappetrinn. Trappeneser har innfelt børstet stål.

Heis, manøverknapper og skilter

Se § 10-41 Krav om heis og § 10-43 Manøverknapper, skilt o.l. med krav og anbefalinger om bl.a.:

- Minst en heis skal kunne brukes av alle.
- Minimumsareal for gulvet i heisstolen. Minimumsbredde for heisdøren.
- Tydelig merking med skilt, symbol og tekst som er utformet, plassert og belyst slik at de er lett å lese og lett å oppfatte. Det gjelder også løfteplattformer og trappeheiser.
- Manøverknapper skal være utformet og plassert slik at de kan brukes av alle og gi nødvendig informasjon. Taktil merking, enten som blindeskrift eller som opphøyde tall/bokstaver i en lesbar størrelse.
- Manøverknapper og liknende utstyr i passe høyde for både stående og sittende.

Norveg

Heisstolen har kontraster og håndlist. Heisstolen er stor nok for vending med rullestoler. Heistablået har høyttaleranlegg og blindeskrift.

33

34

Wergelands Hus

Heisen mellom de to nivåene i utstillingen har kontrast til veggene. Den er merket med skilt og har bryter for åpning av døren.

35

Arendal kulturhus

Heispanelet har kontraster og blindeskrift.

36

37

Hålogaland Teater

Heisen ligger i tilknytning til administrasjonsinngangen i bygget. Tablået har en høyde som er tilpasset stående og sittende, og betjeningsknappene har blindeskrift i tillegg til vanlig skrift.

Toaletter og garderobe

Se § 10-32 Toaletter, garderobe etc., med krav og anbefalinger om bl.a.:

- Tilstrekkelig antall toalett, garderobe eller sanitærrom, minst ett, skal være utformet og tilrettelagt for personer med orienterings- eller bevegelseshemninger.
- Tydelig merket med symbol.
- Sklisikre gulv.
- Kontrastfarger og markeringer slik at vask og WC kommer tydelig frem i rommet.
- Plassering av speil og lys.
- Minstemål for areal.
- Minstemål for avstand mellom toalettet og veggene.
- Høyde fra gulv til toalettsete. Nedfellbare armstøtter.
- Høyde under servant. Ettgreps vippekran.

Drammen Internasjonale Kultursenter

Atkomst til toalett er tydelig skiltet på kontrasterende farge. Åpningen er trukket inn i vegglivet slik at dørene ikke er til hinder når de står i åpen stilling, noe de ofte gjør.

38

Hålogaland Teater

Toalettanlegget er lagt lett tilgjengelig i tilknytning til foajeen, med handikaptaolettet sentralt plassert slik at det er lett å bevege seg inn og ut.

39

Garderoben er godt belyst og i en høyde som tillater rullestolbrukere å bruke krokene. Dører til garderober står i åpen posisjon når garderoben er i bruk.

40

Wergeland Hus

Toalett nær inngangspartiet og resepsjonen. Vegg i kontrast mot toalettstol og gulv. Nedfellbare armstøtter med toaletttrullholde

Kommentar: Hvis stellebordet flyttes, blir det plass for rullestol på begge sider av toalettstolen.

41

Rampe

Se § 10-52 Rampe, med krav og anbefalinger om bl.a.:

- Bredde.
- Håndlister på begge sider. Form og diameter på håndlistene.
- Stigningsforhold.
- Hvilerepos i forhold til stigningshøyde. Størrelse på hvilereposet.

Hålogaland Teater

Ramper i korridorer har håndlister i to forskjellige høyder, håndlistene er i kontrastfarge.

Kommentar: Runde håndlister vil gi enda bedre grep.

42

Drammen Internasjonale Kultursenter

Rampen har dekke av betong og håndlister på begge sider og i to høyder. Håndlistene er utført i rustfritt stål og er lett å se.

43

Trapp og mezzanin forbinder flere bygninger på ulike nivåer. Trappen er bred og oversiktlig og det er lett å orientere seg. En minirampe er bygd for å gi rulleatkomst til salen.

44

Kommentar: Med håndløper i to høyder og kontrast på trappekantenes overside vil man oppnå enda bedre brukbarhet.

Fotokreditering

bilde nummer	fotograf
1	Vulkan Arkitekter v/Asbjørn Værnes
2	Deltasenteret
3	KKD
4	KKD
5	James Hudson
6	Arne Finn Solli
7	LPO arkitektur & design
8	Deltasenteret
9	Vulkan Arkitekter v/Asbjørn Værnes
10	Snøhetta
11	Myraker arkitekter v/Einar Myraker i samarbeid med Kirsti Giske
12	KKD
13	Lund Hagem Arkitekter
14	KKD
15	LPO arkitektur & design
16	Vulkan Arkitekter v/Asbjørn Værnes
17	Vulkan Arkitekter v/Asbjørn Værnes
18	LPO arkitektur & design
19	KKD
20	Skissen er hentet fra Veiledning til forskrift om krav til byggverk og produkter til byggverk, Statens byggt tekniske etat.
21	Vulkan Arkitekter v/Asbjørn Værnes
22	Vulkan Arkitekter v/Asbjørn Værnes
23	Lund Hagem Arkitekter
24	KKD
25	KKD
26	Lund Hagem Arkitekter
27	Vulkan Arkitekter v/Asbjørn Værnes
28	Deltasenteret
29	Snøhetta
30	Lund Hagem Arkitekter
31	KKD
32	Snøhetta
33	Gudmundur Johnson arkitektkontor
34	Gudmundur Johnson arkitektkontor
35	KKD
36	LPO arkitektur & design
37	Vulkan Arkitekter v/Asbjørn Værnes
38	Arne Finn Solli
39	Vulkan Arkitekter v/Asbjørn Værnes
40	Vulkan Arkitekter v/Asbjørn Værnes
41	KKD
42	Vulkan Arkitekter v/Asbjørn Værnes
43	Arne Finn Solli
44	Arne Finn Solli

Utgitt av:
Kultur- og kirkedepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Departementenes servicesenter
Kopi- og distribusjonsservice
www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Oppgi publikasjonskode: V-0940 B
Trykk: Departementenes servicesenter
10/2007 - opplag 100